

виробничий процес ВЕС. На практиці це приводить до того, що ВЕС не виділяють відповідні ресурси для досягнення інноваційних цілей, формування стратегії інноваційного розвитку і розробки її організаційного механізму. Залишається невирішеною проблема моніторингу інноваційного розвитку ВЕС.

У вітчизняних умовах, на рівні ВЕС, зроблено багато спроб в тому або іншому вигляді здійснювати інноваційну діяльність самостійно, через афілійовані структури, що створюються спеціально для цього, покликані сприяти просуванню і використанню інноваційної продукції. Проводиться діяльність по організації патентно-ліцензійної діяльності, охороні інтелектуальної власності і іншим компонентам, необхідним для комерційного використання інновацій, проте, з причини застарілих підходів до організації інноваційної діяльності позитивних змін у вітчизняних виробничо-економічних системах не спостерігається.

Одній з найважливіших проблем в інноваційній діяльності ВЕС є проблема управління, яка повинна спиратися на технологічний, кадровий, фінансовий аудит ВЕС, визначення цілей і резервів інноваційного розвитку, маркетингові дослідження по інноваційних товарах або товарах, проведених по інноваційних технологіях, розробки “дерева цілей” підрозділів з урахуванням оргструктури підприємства, програми заходів, цільових установок для підрозділів.

Підсумувавши різні підходи, можна таким чином визначити, що, інновації – це кінцевий результат діяльності з реалізації нового чи вдосконаленого продукту, що реалізується на ринку, нового чи вдосконаленого процесу, що використовується в практичній діяльності.

Література

1. Кондратьев Н. Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения / Н. Д. Кондратьев. – М. : Экономика, 2002 – 768 с.
2. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер ; пер. с англ. – М. : Прогрес, 1992. – С. 84–154.
3. Ансофф И. Стратегический менеджмент. Классическое издание / И. Ансофф ; пер. с англ. – СПб. : Питер, 2009. – 344 с.
4. Друкер П. Як забезпечити успіх у бізнесі / П. Друкер. – К. : Україна, 1994. – С. 41.
5. Туган-Барановский М. И. Социальные основы кооперации / М. И. Туган-Барановский. – М. : Экономика, 1989. – 496 с.
6. Кейнс Дж. М. Избранные произведения. / Дж. М. Кейнс ; пер. с англ. – М. : Экономика, 1993. – 543 с.
7. Леонтьев В. Избранные статьи / В. Леонтьев ; пер. с англ. – СПб. : Невское время. 1994. – 368 с.
8. Економіка України : стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця. – К. : Ін-т екон. прогнозів. НАН України, 2003. – 1008 с.

УДК 330.332:338

М. В. ДИХА

Хмельницький національний університет

ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКОЮ (ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ) В КРАЇНАХ СУЧАСНОЇ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті висвітлено досвід регулювання економікою в цілому і стосовно інвестиційної діяльності зокрема. Обґрунтовано засоби державного впливу та інструменти активізації інвестиційних ресурсів

The article highlights an experience of economic regulation in general and in relation to investment activity in particular. Facilities of state influence and instruments of activation of investment resources are suggested.

Постановка проблеми. Розвиток економічної думки відбувався паралельно з розвитком цивілізації і особливо активно здійснювався за останні 250 років, коли перед урядами країн в першу чергу західної Європи і США постали питання вирішення проблем соціально-економічного розвитку. Практичними засобами реалізації цих проблем загально визнаним стало нарощування промислового і сільськогосподарського виробництва, надання послуг.

Формування теорії, методології, організації і системи засобів регулювання виробничих процесів пройшло складний історичний процес і кожна школа, її теорія чи концепція, метод аргументації відображали певний ступінь розвитку, цільову орієнтацію.

Аналізуючи зараз ці підходи ми маємо цілий арсенал напрацювань попередників, оцінюємо їх досконалість, значущість, можливість застосування в умовах ринкового господарювання.

Аналіз досліджень. Економічна теорія регулювання економікою пройшла становлення за наступними стадіями:

– класична – А. Сміт (Великобританія, 1723–1790 рр.), Д. Рікардо (Великобританія, 1772–1823 рр.);

– неокласична (маргіналістська) – Джевонс (Великобританія, 1835–1882 рр.), А. Маршалл (Великобританія, 1842–1924 рр.);

– пост-кейнсіанська (неокейнсіанська) – Д.М. Кейнс (Великобританія, 1883–1946 рр.), П. Семуельсон (США, 1915–2009 рр.).

Представники цих шкіл відстоювали свої погляди при критиці опонентів, залучали до своїх доктрин положення теорій попередників та не сприймали підходів представників інших поглядів свого часу.

Теорії і практики економічного розвитку з урахуванням наведених стадій, концепцій, шкіл в цілому забезпечили формування економічної системи як сукупності всіх соціально-економічних процесів, майнових відносин, організаційних форм, сукупність цих характеристик, зв'язки господарських суб'єктів на різних стадіях розвитку цивілізації та сформували наступні економічні системи, які змінювали одна іншу за останні біля 150 років: ринкова економіка вільної конкуренції (чистий капіталізм, XVIII–XIX ст.); сучасна ринкова економіка державного регулювання (капіталізм з другої половини XX ст.); традиційно неринкова; адміністративно-командна (комуністична).

Не дивлячись на доволі значний період незалежності України і не ставлячи під сумнів визнання СОТ наявність ринкового господарювання, все ж слід відмітити, що ринкові перетворення в Україні ще не завершені.

Проблеми державного регулювання економікою та інвестиційної діяльності зокрема, доволі широко представлені в сучасній українській економічній науці. Різні їх напрями висвітлені такими провідними українськими науковцями: А.П. Гайдуцьким, В.М. Гейцем, Я.Я. Дяченком, А.С. Музиченком, А.М. Поручником, В.С. Савчуком та іншими.

Постановка завдання. Виконуючи дослідження досвіду регулювання економікою в цілому і стосовно інвестиційної діяльності ми будемо прагнути простежити формування засобів цього впливу з паралельним пошуком реальних джерел інвестування економіки – бюджетних (державних) фінансових ресурсів, кредитів (іноземних, державних, депозитів громадян), інвестицій (іноземних, державних, підприємницьких), власних коштів господарюючих суб'єктів.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи економічні системи як синтез теоретичних, методологічних і організаційних напрацювань на певному етапі цивілізаційного розвитку суспільства слід також відмітити основні моделі, які сформовані в певних країнах чи регіонах з використанням національних підходів, історичних, економічних, соціальних і інших чинників впливу. Загальноприйнятими моделями вважаються американська, японська, скандинавська, західноєвропейська.

Американська модель в цілому сформована на жорстких принципах тейлоризму – широкого впровадження нових технологій, забезпечення високої продуктивності праці, індивідуалізація оплати праці, жорсткої кадрової політики з урахуванням інтересів фірми, відсутність в положеннях державної політики орієнтації на соціальну рівність, надання можливостей кожному досягти особистого успіху, всебічне заохочення підприємницької активності, надання умов для збагачення найбільш активної частини населення, створення належного рівня життя для малозабезпечених шляхом пільг та допомоги.

Японська модель по ряду характеристик вважається діаметрально протилежною американській, в першу чергу щодо кадрової політики, в якій працівник за своєю вартістю прирівнюється до основних засобів, а витрати на його освіту, професійність вважається довгостроковими інвестиціями в розвиток людського капіталу. Другою рисою моделі є забезпечення зниження собівартості продукції і послуг, підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку, шляхом відставання темпів росту оплати праці від темпів росту продуктивності праці. На державному рівні в правовому полі не передбачаються заходи попередження майновому розмежуванню суспільства.

Скандинавська модель є соціально орієнтованою з різким втручанням держави в соціально-економічні процеси. Ця політика забезпечення рівності громадян реалізується засобами податкової політики. Нині в бюджеті держав концентрується до 60 % ВВП, із цього обсягу половина направляється на соціальні потреби. Виробництво в основному забезпечується приватним капіталом, а потреби суспільства з високим рівнем задоволення (освіта, охорона здоров'я, наука, зайнятість, транспорт, культура, страхування) – державою.

Західноєвропейська модель є поєднанням позитивних рис американської та японської моделі в частині технічного оснащення виробництва та формування кадрового потенціалу. Характерною рисою можна виокремити державну підтримку середніх і малих підприємств, фермерських господарств. Особливо ретельно держави регулюють ціни, мито, тарифи.

Дослідуючи досвід регулювання інвестиційної діяльності в країнах світу і особливо в країнах сучасної ринкової економіки слід акцентувати увагу на те, що уряди країн широко застосували рекомендації Д.М. Кейнса та його послідовників і, починаючи з 40–50-х років минулого століття, проголосили політику розширення державного впливу на економіку засобами бюджету, амортизаційної, податкової і грошово-кредитної політики, підтримки підприємництва. У структурі бюджетних видатків в післявоєнні роки переважаючим було фінансування виробництва, а з 60-х років – розвитку соціальної сфери. Зростання соціальних видатків, перевищення їх над видатками на виробництво призвело в Японії, Німеччині, Англії до зростання процентних платежів, дефіциту бюджету, інфляції. Запроваджений великий податковий тиск, пільги породили структурні деформації, понизили стимули підприємництва до виробництва, ухилення від сплати податків, тінізацію діяльності. В США та в

країнах Європи в 70-х роках виникла економічна криза, що стало приводом для пошуку інших засобів державного регулювання економіки.

Адміністрація Президента США Р. Рейгана надала можливість господарюючим суб'єктам самостійно визначати динаміку та структуру відтворення, запроваджувати максимально допустиме зменшення податків для інтенсивного капіталоутворення, інвестування та розвитку виробництва [4, с. 164]. Але, лише з приходом до влади Б. Клінтона, шляхом підтримки НТП, соціальної інфраструктури, зміни фіскальної функції бюджету, шляхом незначного підвищення федеральних податків з одночасним скороченням бюджетних видатків вдалося скоротити бюджетні дефіцити [5, с. 32].

Уряди ряду країн взяли на озброєння стимулювання попиту чи пропозиції в залежності від ринку та стану виробництва вважаючи, що ринок своїми засобами встановить рівновагу. У Франції, Швеції, Японії розробкою щорічних річних планів інвестиційної стратегії держави забезпечувалось цілеспрямоване державне регулювання економіки, перспективами її розвитку [1, с. 310]. Але ці спроби не обумовили скорочення частки державних видатків до ВВП, а відносні обсяги прямих державних інвестицій в промисловість зменшились практично в 2 рази. Одним із дієвих засобів було рішення не утримувати і не допомагати не рентабельним і збитковим підприємствам, а вивільнені ресурси направляти на розвиток НТП, новітніх технологій, на модернізацію базових галузей.

Для прикладу нами пропонується навести наукові результати дослідження японської моделі державного інвестування проектів, які реалізовувалися під егідою державних корпорацій чи для кредитування приватних позичальників у пріоритетних сферах економіки. Вперше державна програма позик і інвестицій (ДППІ) в Японії була розроблена в 1953 р., а в 2001 р. методологія їх формування була суттєво модернізована. Програма дозволяє модернізувати значний обсяг кредитних резервів без залучення ресурсів із державного бюджету, направляти більшість інвестицій в прибуткові проекти з гарантією повернення кредитів та відсотків, при значних обсягах фінансових ресурсів, дає можливість проводити цілеспрямовану державну політику структурних змін. Основними джерелами програми визначено кошти виробничих інвестицій, частина дивідендів крупних корпорацій, заощадження населення, залишки пенсійного фонду, кредити під державні гарантії. Планування програми здійснюється на основі запитів на фінансування, відбору проектів та затвердження матеріалів парламентом. Значення ДППІ стрімко зросло в 1955 р. – обсяги фінансування через програму склали 30 % видатків загального фонду держбюджету, а з 2001 р. – біля 60 % [2, с. 23].

Особливо гостро стоїть проблема регулювання інвестиційної діяльності в країнах з перехідною економікою у зв'язку з обмеженістю фінансових ресурсів, нецільовим використанням ресурсів, організаційними негараздами. Нарощування виробництва неможливе без оновлення засобів праці, нарощування темпів інвестицій в усі сфери діяльності незалежно від форми власності при обов'язковому впливу держави на цей процес. Ступінь цього впливу згідно економічної теорії може визначатись за двома в певній мірі протилежними підходами. Перший характеризується активними заходами – держава бере на себе основні функції інвестора в частині забезпечення фінансовими матеріально-технічними ресурсами, їх цінового використання, координації діяльності, розподіл та подальше використання доходів від інвестицій. За другим підходом інвесторам надається свобода інвестиційної діяльності: вибору галузей економіки та підприємств, умов інвестування та отримання доходів. Державний вплив в цьому випадку забезпечується економічними засобами, макроекономічними регуляторами (податками, кредитними ставками, амортизаційними відрахуваннями, а також певними обмеженнями та навіть субсидіями).

Ефективність інвестиційного розвитку в умовах високих технологій в визначальній мірі залежить не тільки від успішної діяльності науки, а й від плідної співпраці, взаємодії, державної координації науки і виробництва, формування колективної системи створення і використання знань, інтелектуального капіталу. Інноваційний тип розширеного відтворення передбачає поряд з постійним оновленням технічного забезпечення виробництва також розширення відтворення високоінтелектуального наукового потенціалу та висококваліфікованої робочої сили. Такий характер відтворення обумовлює підвищення продуктивності праці, зростання обсягів випуску товарів і послуг, ВВП, підвищення конкурентоспроможності економіки, тобто обумовлює формування інноваційної моделі економічного зростання на основі активного використання знань. Умова активного розвитку та використання знань стала підставою для виокремлення різних типів інноваційних моделей економіки.

Дослідження теорії і методології, організації державного регулювання інвестиційної діяльності, формування інвестиційної привабливості країни для іноземних інвесторів дає можливість відмітити загальні тенденції та стан цього процесу в розвинутих економічних країнах. Інноваційна політика цих країн та отримані і закріплені в подальшому інноваційні зрушення, перехід на формування постіндустріального суспільства розпочався в середині минулого століття на основі використання досягнень НТП, високих темпів економічного зростання, розвитку та використання інтелектуального потенціалу. Уряди цих країн вміло використали наукові розробки, забезпечили їх впровадження, а бізнесові структури вміло зреагували на необхідність технологічних змін, на участі в процесах досягнення загальнодержавних цілей – досягнення конкурентоспроможності економіки на внутрішньому і зовнішньому ринках, зростання власного і державного доходу, отримання переваг, забезпечення вирішення основних економічних проблем: (Що виробляти? Як виробляти? Для кого виробляти?) та участі всіх структур у виконанні функцій своєї держави – забезпечення ефективності, справедливості, сприяння макроекономічній стабільності та зростанню.

Глобалізаційні процеси нині охопили практично всі країни світу, в залежності від ступеню розвитку і динамізму інноваційної сфери, науки, наукомістких виробництв визначаються можливості стійкого економічного зростання та устанавлюються межі між багатими та бідними, розвинутими та відсталими країнами.

Визначальними чинниками економічного розвитку слід визначити досконалість інвестиційної політики та досягнення ефективного використання інвестицій. Для цього в розвинутих країнах створена розширена система пільг і стимулів інвестиційної діяльності. Широкого розповсюдження набув податковий кредит, шляхом зниження оподаткованого прибутку на суму інвестицій для придбання нової техніки і технологій, що забезпечує прискорене оновлення виробничого апарату.

Заслужують уваги використовувані державою методи непрямого впливу на інвестиційну діяльність: дешеве кредитування, податкове регулювання, амортизаційна політика, роздержавлення і приватизація, державний лізинг, ліцензування і квотування, антимонопольне регулювання, стандартизація, що реалізуються державними інститутами на правах учасників інвестиційного процесу. Для підтримки і розвитку національного виробництва, експорту національних товарів, перешкоджанню вивозу капіталу та залучення іноземного капіталу держави широко використовують політику протекціонізму – введення високих митних ставок на імпортні товари, податків на іноземні інвестиції, обмеження або заборону ввезення окремих товарів.

Розвинуті держави грошово-кредитним регулюванням в залежності від стану економіки здійснюють кредитну експансію (в період економічного спаду) або кредитну рестрикцію (для стримування інвестиційної активності). Також використовуються засоби на фондовому ринку, регулюванням норми обов'язкових або мінімальних резервів.

Пряма підтримка державою високого рівня та інтенсивності інвестиційних процесів за кордоном вважається як вирішальна умова активізації розвитку, стратегічної перебудови, що і приносить конкретні результати, стабільні темпи економічного зростання. Наочно це простежується на прикладі країн Америки, Південно-Східної Азії, Європи, в яких була розроблена національна інвестиційна політика, визначено головні пріоритети розвитку та запроваджено пряме кредитування національної економіки. Зазначені принципові умови активізації розвитку були обов'язковими для всіх країн, незалежно від високих темпів зростання (Японія, Корея, Китай) чи дещо нижчих (Філіппіни, Індія, Пакистан). Прикладом може слугувати Японія, в якій за минуле десятиліття було розроблено і реалізовано шість великих проектів стимулювання прискорення розвитку економіки в основному в суспільному секторі. Основою фінансових ресурсів були кошти на державні і муніципальні капіталовкладення та урядові кредити. Виділені кошти в 1995 р. у сумі 135 млрд дол. США були безвідсотковими зі скороченням облікової ставки, з різними пільгами, різними формами підтримки інвестиційних проектів. Критеріями для прийняття рішення про централізовану і пряму державну підтримку були орієнтація проектів на стимулювання зростання внутрішнього попиту, сприяння структурним реформам національної економіки, залучення іноземних інвестицій, розвиток інноваційних технологій.

Важливим чинником залучення приватних інвестицій в розвитку зарубіжних країн була відсутність високого рівня інфляції. У цілому для формування сприятливого інвестиційного середовища (клімату) необхідно комплекс умов – соціально-політичної стабільності, декриміналізація ділового життя, раціональна система державного регулювання економіки, обґрунтованої податкової політики.

Інвестиційно-інноваційний процес – складна система взаємодії державної економічної політики, фундаментальних досліджень, дослідно-конструкторських і експериментальних робіт, виробництв, розгалуженої мережі економічних зв'язків та іноземного капіталу, в цей процес залучається держава, її кредитно-фінансові установи, інвестиційно-інноваційні компанії та фірми, фонди, діяльність яких координується інституціональними та ринковими засобами. Формування інвестиційно-інноваційної політики та сприятливих умов для притоку інвестицій, важливим чинником впливу на цей напрям державної діяльності є врахування усіх джерел ідей нових продуктів. За оцінками фахівців структура пропозицій має наступні співвідношення від загальної кількості: потреби і запити споживачів – 11,5 %; розробки науково-технічних працівників, підприємств і залучених зі сторони – 76,5 %; аналіз діяльності конкурентів – 8,0 %; пропозиції торговельників і збутових посередників – 1,0 %; консультаційних фірм – 0,5 %; працівників підприємства – 2,5 % [6, с. 80].

Наведені наукові результати дослідження досвіду регулювання інвестиційною діяльністю в країнах сучасної ринкової економіки, формування інвестиційної привабливості економіки дають можливість констатувати, що основою цього процесу є визначення пріоритетів вкладення інвестицій в ті галузі, напрями розвитку, що можуть забезпечити розширене відтворення капіталу, найшвидшу віддачу, підвищення життєвого рівня народу. Для визначення і обґрунтування цих пріоритетів для розподілу державних і залучення недержавних інвестицій доцільно користуватися наступними принципами:

- перехід до науково обґрунтованого спрямування інвестицій згідно визначених цілей та пріоритетів;
- скорочення інвестування на підтримку збиткових та низькорентабельних виробництв;
- відмова від фінансування соціальної сфери за залишковим принципом та перехід на програмно-цільове бюджетування;
- відмова від адміністративних методів регулювання інвестиційною діяльністю та використання ринкових методів (податків, амортизаційних заходів, кредитів);
- заміна повного держбюджетного фінансування проектів часткою участі держави;
- фінансування проектів здійснювати випуском і розміщенням цінних паперів.

Висновки. Сучасна ринкова економіка державного регулювання реалізується в більшості країн світу, а для впровадження державної економічної політики використовується економічний механізм, що включає сукупність нормативно-правових, економічних та технологічних засобів впливу на юридичних та фізичних осіб.

Регулювання інвестиційної діяльності орієнтовано на формування фінансових джерел для розвитку усіх сфер діяльності, в першу чергу на пріоритетні напрями: структурну перебудову промислового виробництва, інновації, соціальні проблеми. Із загального переліку фінансових джерел (держбюджет, державні кредити, іноземні кредити та інвестиції (в тому числі прямі), власні кошти підприємств) особливої уваги щодо їх зростання представляють національні ресурси та прямі іноземні інвестиції. Забезпечення залучення іноземних коштів в визначальній мірі обумовлюється станом інвестиційного середовища, його сприятливістю для вкладення власних коштів іноземних позичальників. Світовий досвід для заохочення і гарантій вкладених коштів має напроцьовування щодо правового забезпечення, пониження облікових ставок, збільшення норм обов'язкових резервів для комерційних банків, випуск цінних паперів, низькі рівні інфляції.

Для ефективного регулювання інвестиційною діяльністю в зарубіжних країнах щорічно розробляються державні програми інвестування пріоритетних напрямків розвитку, як засобу впливу держави на соціально-економічні процеси, із котрих типовими являються: структурна перебудова економіки з використанням інноваційних проектів; розвиток екологічно чистих виробництв; впровадження енерго- і матеріалозберігаючих технологій; інвестування виробництв по підвищенню конкурентоспроможності та розвитку підприємства; вибіркоче інвестування виробництв з інноваційним потенціалом; інвестування розвитку фундаментальної і прикладної науки; призупинення інвестування неперспективних та збиткових виробництв.

Література

1. Александрова В. П. Державні науково-технічні програми пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та можливості їх ефективної реалізації / за ред. В. М. Геєця // Економіка України – підсумки перетворень та перспективи зростання. – Х. : Форт, 2000. – С. 308–314.
2. Досвід розробки державних інвестиційних програм в Японії / [М. Я. Азаров, С. А. Буковинський та ін.] ; за ред. М. Я. Азарова. – К. : НДФІ. – 2004. – 638 с.
3. Волобуєв В. Бюджет и макроэкономическая политика Б. Клинтона / В. Волобуєв // МЭ и МО. – 1997. – № 5. – С. 23–34.
4. Государство и экономика развитых капиталистических стран в 80-х годах / [И. М. Осадчая, К. Б. Козлова, В. Б. Студенцов и др.]. – М. : Наука. – 1989. – 270 с.
5. Осадчая И. М. Бюджетная политика государства на переменных этапах : опыт индустриально развитых стран / И. М. Осадчая // МЭ и МО. – 1995. – № 8. – С. 23–34.
6. Дяченко Я. Я. Проблеми активізації та фінансового забезпечення євроінтеграційної трансформації України / Я. Я. Дяченко // Наукові праці НДФІ. – 2004. – № 6(29). – С. 79–83.

УДК 339.543.624:332.1

О. Ю. ДУБОВИК

Одеський державний економічний університет

ВІЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ЗОНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Висвітлено історичний світовий досвід утворення вільних економічних зон (ВЕЗ). Визначено їх сутність, основні вимоги до створення. Досліджено стан та проблеми впровадження ВЕЗ в Україні. Запропоновано основні заходи щодо підвищення ефективності їх функціонування.

Historical world experience of formation of free economic zones is reflected. Their essence and the basic requirements to their creation are defined. The current situation and problems of development of free economic zones of Ukraine are examined. The basic measures designed to increase their effectiveness are proposed.

Постановка проблеми. Для сучасного етапу розвитку світової економіки характерне посилення процесів лібералізації, інтеграції та міжнародного розподілу праці. Одним з найважливіших елементів активізації участі як промислово розвинутих країн, так і окремих країн з перехідною економікою і країн, що розвиваються, у міжнародному розподілі праці є утворення вільних (спеціальних) економічних зон (ВЕЗ). Метою їх функціонування є залучення внутрішнього та іноземного капіталу, підвищення валютних надходжень, розширення експортних операцій, застосування нових технологій, поліпшення платіжного балансу, зростання зайнятості населення і, врешті-решт – розвиток національної економіки та її більш ефективна інтеграція в світову економіку.

Однак функціонування ВЕЗ далеко не завжди є ефективним як з точки зору розвитку окремих територій, так і з точки зору розвитку країни в цілому.